

Demokratski izazovi i tranzicija u Mađarskoj

Žugaj, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:878406>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-06**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Prijediplomski studij Politologija

DEMOKRATSKI IZAZOVI I TRANZICIJA U MAĐARSKOJ:
ANALIZA POLITIČKOG VODSTVA VIKTORA ORBANA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dario Nikić Čakar

Studentica: Petra Žugaj

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POLITIČKO VODSTVO VIKTORA ORBANA – UTJECAJ NA DEMOKRATSKE INSTITUCIJE I PROCESSE U MAĐARSKOJ.....	3
2.1. Kritički aspekti analize političkog vodstva Viktora Orbana – začeci i aktualno stanje.....	3
2.2. Utjecaj na institucije, društvo i procese u Mađarskoj	4
2.3. Utjecaj na demokratizaciju državnih institucija i društvenih procesa	5
3. ORBANOVO PRISTUP DEMOKRACIJI U FUNKCIJI POLITIČKIH REFORMI.....	7
3.1. Utjecaj na ograničavanje slobode medija	8
3.2. Utjecaj na jačanje izvršne vlasti u Mađarskoj.....	9
4. POSLJEDICE ORBANOVOG POLITIČKOG VODSTVA NA STABILNOST I GOSPODARSKU BUDUĆNOST MAĐARSKE.....	11
4.1. Politička i gospodarska stabilnost Mađarske prije i za vrijeme Orbana	12
4.2. Pitanje podrške mađarskog naroda	13
4.3. Percepcija međunarodne okoline na Orbanovo političko vodstvo	14
4.4. Projekcije budućnosti političkih i gospodarskih procesa Mađarske pod Orbanovim vodstvom.....	15
5. ZAKLJUČAK.....	17
LITERATURA.....	18

1. UVOD

Mađarska, smještena u srcu Europe, prošla je kroz brojne političke transformacije tijekom posljednjih nekoliko desetljeća. Od pada komunizma do današnjih dana, zemlja je doživjela značajne promjene u svom političkom krajoliku. Jedna od najistaknutijih figura u ovom procesu je Viktor Orban, čelnik stranke Fidesz, koji je od 2010. godine premijer Mađarske. Orbanova vladavina izazvala je brojne polemike i podijeljena mišljenja, kako unutar zemlje tako i na međunarodnoj sceni. Nakon pada komunizma 1989., Mađarska je krenula putem demokratske tranzicije, uspostavljajući višestranački sustav i tržišnu ekonomiju. U tom kontekstu, Orban je sa svojom strankom Fidesz (Savez mladih demokrata) stekao značajnu podršku, najprije kao liberalna i prozapadna snaga, a kasnije kao konzervativna i nacionalistička stranka. Fidesz je prvi put došao na vlast 1998. godine, ali je ubrzo izgubio izbore 2002. godine. Međutim, 2010. godine, Fidesz se vratio na vlast s dvotrećinskom većinom, omogućivši Orbanu da provede značajne ustavne i institucionalne promjene.

Jedan od ključnih aspekata Orbanove vladavine je konsolidacija moći kroz ustavne reforme. Ustav iz 2011. godine, poznat kao Temeljni zakon, donesen je bez širokog političkog konsenzusa i unatoč kritikama oporbe i međunarodnih organizacija. Ovaj zakon omogućio je Fideszu da centralizira vlast i smanji autonomiju neovisnih institucija, uključujući sudstvo, medije i regulatorna tijela. Orbanova vlada također je izmijenila izborni sustav, uvevši promjene koje su dodatno osnažile Fideszovu dominaciju. Novi izborni zakon smanjio je broj zastupnika u parlamentu i promijenio granice izbornih jedinica, što je kritizirano kao gerrymandering, odnosno manipulacija granicama izbornih jedinica radi političke koristi.

Jedna od glavnih kritika Orbanove vladavine odnosi se na eroziju demokratskih normi i vladavine prava. Neovisnost sudstva je dovedena u pitanje kroz imenovanja sudaca i promjene u strukturi sudskog sustava. Mediji su također pod pritiskom, s većinom velikih medijskih kuća koje su sada pod kontrolom stranke ili bliskih suradnika Fidesza. Orbanova vlada često koristi retoriku protiv migranata, EU-a i nevladinih organizacija, promovirajući nacionalistički i suverenistički diskurs. Ova retorika, zajedno s konkretnim politikama poput zatvaranja granica i zakona protiv nevladinih organizacija, dodatno je polarizirala društvo i potaknula zabrinutost zbog smanjenja građanskih sloboda. Unatoč kritikama, Orbanova vlada uspjela je ostvariti određene ekonomske uspjehe. Mađarska je zabilježila gospodarski rast, smanjenje nezaposlenosti i stabilizaciju javnih financija. Vlada je provela porezne reforme koje su

smanjile poreze na dohodak i potaknule investicije. Međutim, ekonomska politika je također kritizirana zbog povećanja nejednakosti i korupcije. Socijalne politike su usmjerene na poticanje nataliteta i podršku obiteljima, što je dio šireg konzervativnog programa. Međutim, kritičari tvrde da ove politike zanemaruju socijalno ugrožene skupine i pridonose marginalizaciji Roma i drugih manjina.

Demokratski izazovi i tranzicija u Mađarskoj pod vodstvom Viktora Orbana predstavljaju kompleksan i višeslojan proces. Orban je uspio konsolidirati moć i provesti značajne institucionalne promjene, ali po cijenu smanjenja demokratskih standarda i vladavine prava. Iako je Mađarska zabilježila određene ekonomske uspjehe, društvene i političke tenzije su porasle, a međunarodni odnosi su postali složeniji. Orbanovala vladavina pokazuje kako populistički lideri mogu transformirati politički sustav i izazvati fundamentalne promjene u demokratskim normama. Ovo iskustvo služi kao važan primjer za druge zemlje suočene s sličnim izazovima, naglašavajući potrebu za očuvanjem demokratskih institucija i vladavine prava u suočavanju s populističkim prijetnjama.

Cilj istraživanja je temeljito ispitati kako su političke odluke i stil vodstva Viktora Orbana utjecali na demokratske procese i institucije u Mađarskoj. Svrha ovog rada je pružiti dubinsko razumijevanje specifičnih izazova s kojima se suočava mađarska demokracija u kontekstu Orbanovala vladavine, te pridonijeti širem znanstvenom diskursu o demokratskoj tranziciji i konsolidaciji u postkomunističkim zemljama.

2. POLITIČKO VODSTVO VIKTORA ORBANA – UTJECAJ NA DEMOKRATSKE INSTITUCIJE I PROCES U MAĐARSKOJ

Od trenutka kada je prvi put stupio na političku scenu, Orban je bio ključna figura u oblikovanju mađarske politike. Njegov povratak na vlast 2010. godine obilježen je značajnim promjenama u ustavnom i institucionalnom okviru zemlje. Te promjene izazvale su brojne polemike i dovele do optužbi za eroziju demokratskih normi i vladavine prava. Orbanova vladavina nije samo redefinirala politički krajolik Mađarske, već je izazvala i šire rasprave o stanju demokracije u Europi. Njegov stil vođenja, često opisan kao "neliberalna demokracija", postavlja pitanja o granicama demokratskog sustava i otpornosti demokratskih institucija na koncentraciju moći.

2.1. Kritički aspekti analize političkog vodstva Viktora Orbana – začeci i aktualno stanje

Političko vodstvo Viktora Orbana predstavlja jedno od najkontroverznijih i najdiskutiranijih fenomena u suvremenoj europskoj politici. Od svojih političkih početaka, Orban je bio figura koja je polarizirala javnost i izazivala burne rasprave. Viktor Orban je političku karijeru započeo krajem 1980-ih, kao jedan od osnivača Fidesza, stranke koja je u to vrijeme bila mlada, liberalna i prozapadno orijentirana (Kenny, 1994). Orban je stekao međunarodnu pažnju svojim govorom 1989. godine, u kojem je zatražio povlačenje sovjetskih trupa iz Mađarske, simbolizirajući raskid s komunističkom prošlošću. Taj govor postavio je temelje za njegovu daljnju političku karijeru.

Prvi mandat kao premijer započeo je 1998. godine, kada je Fidesz formirao koalicijsku vladu. Tijekom ovog perioda, Orban je pokazao pragmatičnost i sposobnost prilagodbe, ali je izgubio izbore 2002. godine. Nakon ovog poraza, Fidesz se postupno transformirao iz liberalne u konzervativnu i nacionalističku stranku, a Orban je postao sve dominantnija figura unutar stranke i na mađarskoj političkoj sceni (Hellman i dr., 2001). Fidesz se 2010. vratio na vlast s dvotrećinskom većinom, omogućivši Orbanu da provede radikalne promjene u političkom sustavu. Konsolidacija moći počela je s ustavnim reformama koje su značajno promijenile

političku strukturu zemlje. Novi ustav, usvojen 2011. godine, kritiziran je zbog smanjenja autonomije ključnih institucija i centralizacije moći (Orenstein, 2013).

Orbanova vlada također je izmijenila izborni zakon, smanjujući broj zastupnika u parlamentu i mijenjajući granice izbornih jedinica. Ove promjene kritizirane su kao pokušaji manipulacije izbornim sustavom kako bi se osigurala trajna politička dominacija Fidesza. Ove mjere omogućile su Orbanu da zadrži vlast na izborima 2014., 2018. i 2022. godine, unatoč kritikama zbog erozije demokratskih standarda.

Orbanova politika izazvala je napetosti s Europskom unijom. Europska komisija je pokrenula nekoliko postupaka protiv Mađarske zbog kršenja pravne države, slobode medija i prava migranata. Unatoč tim napetostima, Orban je uspio održati relativno stabilne odnose s nekim ključnim članicama EU, koristeći svoju poziciju u Europskom vijeću za zaštitu mađarskih interesa. Orban je također razvio bliske odnose s autoritarnim vođama, uključujući ruskog predsjednika Vladimira Putina i turskog predsjednika Recepta Tayyipa Erdogana (Orenstein, 2013). Ova politika balansiranja između Istoka i Zapada izazvala je zabrinutost zbog potencijalnog udaljavanja Mađarske od europskih vrijednosti i normi.

Političko vodstvo Viktora Orbana predstavlja složen i višeslojan fenomen, s dubokim utjecajem na demokratske institucije i procese u Mađarskoj. Orbanova sposobnost da konsolidira moć kroz ustavne reforme, kontrolu nad medijima i pravosuđem, te restriktivne mjere prema civilnom društvu, izazvala je ozbiljne zabrinutosti zbog stanja demokracije u zemlji. Iako su njegove ekonomske politike donijele određene uspjehe, društvene nejednakosti i političke napetosti ostaju značajni izazovi. Orbanov stil vođenja, često opisan kao "neliberalna demokracija", postavlja pitanja o otpornosti demokratskih institucija i granicama demokratskog sustava u suočavanju s populističkim vođama. Njegovo vodstvo pruža važne lekcije za razumijevanje suvremenih političkih trendova i izazova s kojima se suočavaju demokracije širom svijeta.

2.2. Utjecaj na institucije, društvo i procese u Mađarskoj

Jedan od najkritičnijih aspekata Orbanove vladavine je njegov utjecaj na medije. Od dolaska na vlast, Orbanova vlada preuzela je kontrolu nad većinom medija u zemlji, uključujući televizijske kuće, novine i internetske portale. Novinari su pod pritiskom, a neovisni mediji suočavaju se s ekonomskim i političkim pritiscima. Rezultat je medijski krajolik u kojem su kritički glasovi marginalizirani, a vladina propaganda dominira. Pravosudni sustav također je

pod značajnim utjecajem Orbanove politike. Kroz imenovanja sudaca i promjene u strukturi sudskog sustava, neovisnost pravosuđa je dovedena u pitanje (Pop – Eleches, 2005). Ove promjene izazvale su zabrinutost unutar Europske unije, koja je pokrenula nekoliko postupaka protiv Mađarske zbog kršenja načela pravne države.

Orbanova vlada usvojila je restriktivne mjere prema civilnom društvu i nevladinim organizacijama. Zakonodavstvo usmjereno na ograničavanje djelovanja nevladinih organizacija, posebno onih koje se bave ljudskim pravima i pružanjem pomoći migrantima, izazvalo je oštre reakcije međunarodne zajednice. Orban je također uveo zakone koji ograničavaju financiranje nevladinih organizacija iz inozemstva, što je dodatno otežalo njihov rad (Scheppelle, 2016).

Ekonomске politike Orbanove vlade imaju svoje uspjehe i kritike. Mađarska je zabilježila gospodarski rast, smanjenje nezaposlenosti i stabilizaciju javnih financija. Međutim, ove politike nisu bez kontroverzi. Porezne reforme koje su smanjile poreze na dohodak imale su koristi uglavnom za bogatije slojeve društva, dok su socijalne nejednakosti ostale značajne. Orban je također usmjerio napore na poticanje nataliteta i podršku obiteljima kroz različite mjere, kao što su porezne olakšice i subvencije. Iako su ove mjere popularne među nekim slojevima društva, kritizirane su zbog zanemarivanja potreba socijalno ugroženih skupina, uključujući Rome i druge manjine.

2.3. Utjecaj na demokratizaciju državnih institucija i društvenih procesa

Orban, lider stranke Fidesz i premijer Mađarske od 2010. godine, uspio je transformirati politički i društveni pejzaž zemlje na način koji mnogi promatrači ocjenjuju kao sužavanje demokratskog prostora i eroziju vladavine prava. Jedan od prvih koraka koje je Orban poduzeo po povratku na vlast bio je usvajanje novog ustava 2011. godine. Temeljni zakon donesen je bez šireg političkog konsenzusa, što je izazvalo kritike da je Fidesz iskoristio svoju dvotrećinsku većinu za nametanje ustavnih promjena koje centraliziraju moć u rukama vladajuće stranke. Novi ustav, između ostalog, ograničio je ovlasti Ustavnog suda, smanjio autonomiju sudstva i omogućio donošenje zakona koji su dugoročno vezali ruke budućim vladama.

Orbanova vlada je također izmijenila izborni sustav, što je dodatno učvrstilo političku dominaciju Fidesza. Promjene uključuju smanjenje broja zastupnika u parlamentu i

redefiniranje izbornih jedinica, što je kritizirano kao manipulacija izbornim okruzima (gerrymandering) kako bi se osigurala prednost vladajuće stranke. Sustav je također promijenjen kako bi favorizirao veće stranke, čime se smanjila šansa za uspjeh manjih oporbenih stranaka. Pod Orbanovim vodstvom, mađarski mediji doživjeli su dramatične promjene. Vlada je preuzela kontrolu nad većinom velikih medijskih kuća, uključujući televizijske postaje, novine i internetske portale (Vachudova, 2005). Medijski regulator, koji je pod kontrolom vladajuće stranke, uveo je stroga pravila koja su ograničila slobodu medija i stvorila okruženje u kojem su kritički novinari i neovisni mediji pod stalnim pritiskom. Rezultat je medijski krajolik u kojem prevladava pro-vladina propaganda, dok su kritički glasovi marginalizirani.

Reforme u pravosudnom sustavu predstavljaju jedan od najkritičnijih aspekata Orbanovog utjecaja na demokratske institucije. Kroz izmjene zakona i ustava, vlada je povećala svoj utjecaj na imenovanje sudaca, uključujući i članove Ustavnog suda (Greskovits, 2003). Promjene u strukturi sudskog sustava i pravila o mirovinama sudaca omogućile su vladi da zamijeni neovisne suce onima koji su skloni Fideszu. Ova kontrola nad pravosuđem izazvala je zabrinutost zbog smanjenja sudske neovisnosti i mogućnosti političkog uplitanja u sudske procese. Orbanova vlada usvojila je niz mjera koje su ograničile djelovanje civilnog društva i nevladinih organizacija. Zakoni koji reguliraju financiranje nevladinih organizacija iz inozemstva i zahtijevaju registraciju tih organizacija pod strogim uvjetima stvorili su neprijateljsko okruženje za civilni sektor. Osobito su pogođene organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, pružanjem pomoći migrantima i promoviranjem demokratskih vrijednosti.

Orbanova politička retorika često se oslanja na nacionalizam, anti-imigrantske stavove i kritike prema Europskoj uniji. Kroz stalnu kampanju protiv "vanjskih neprijatelja" i "unutarnjih neprijatelja", vlada je uspjela mobilizirati podršku među biračima, ali je također pridonijela dubokoj društvenoj polarizaciji (Levitsky i dr., 2010). Ova retorika stvorila je okruženje u kojem su netrpeljivost i ksenofobija postali izraženiji, dok su kritičari vlade često etiketirani kao izdajnici ili strani agenti. Iako je Orbanova vlada zabilježila određene ekonomske uspjehe, poput gospodarskog rasta i smanjenja nezaposlenosti, ekonomske politike su često bile usmjerene na jačanje političke moći Fidesza. Porezne reforme koje su favorizirale bogatije slojeve društva i velike korporacije, te javni projekti usmjereni na jačanje lokalnih poduzetnika bliskih vladajućoj stranci, doprinijeli su rastu nejednakosti i korupcije (Brust i dr., 2014). Socijalne politike, poput poticanja nataliteta kroz subvencije za obitelji, imale su selektivne učinke, dok su marginalizirane skupine, poput Roma, ostale zapostavljene.

Vladavina Viktora Orbana u Mađarskoj izazvala je snažne i polarizirajuće reakcije na međunarodnoj sceni. Orbanova politika, koja se često opisuje kao nacionalistička i autoritarna, izazvala je zabrinutost među zemljama Europske unije i međunarodnim organizacijama. Njegov stav protiv migracija, kontroverzni zakoni o medijima, te reforme koje su kritičari ocijenili kao napade na pravosuđe i civilno društvo, često su bili u središtu kritika iz Bruxellesa i drugih europskih prijestolnica. Mnogi lideri unutar EU-a smatraju da Orbanova politika potkopava temeljne vrijednosti Unije, poput vladavine prava i demokracije (Orenstein, 2013). Sankcije i formalni postupci protiv Mađarske u okviru članka 7 EU ugovora, koji teoretski mogu dovesti do suspenzije prava glasa, svjedoče o ozbiljnosti tih optužbi.

S druge strane, Orbanova vlada nalazi saveznike među onima koji cijene njegovu čvrstu politiku usmjerenu na očuvanje nacionalnog suvereniteta i tradicionalnih vrijednosti. Njegovi odnosi s Rusijom i Kinom, koje su također sklone modelima vladavine usmjerenima na jačanje nacionalne moći, izazvali su dodatne tenzije s liberalnim zapadnim demokracijama. Orban se pozicionira kao lider protiv dominantnog liberalnog poretka u Europi, često kritizirajući Bruxelles zbog, kako on tvrdi, nametanja volje nad suverenim državama članicama (Brust i dr., 2014). Ovaj pristup stvorio je jasnu podjelu unutar EU-a, dok istovremeno jača Orbanovu poziciju na domaćoj političkoj sceni, gdje njegovo inzistiranje na mađarskoj autonomiji od vanjskih utjecaja nailazi na značajnu podršku.

Politički utjecaj Viktora Orbana na demokratizaciju mađarskih državnih institucija i političkih društvenih procesa kompleksan je i dalekosežan. Orban je uspio konsolidirati moć i provesti značajne institucionalne promjene koje su izazvale zabrinutost zbog smanjenja demokratskih standarda i vladavine prava. Njegovo vodstvo transformiralo je politički sustav Mađarske, izazvavši duboke društvene i političke promjene. Iako su njegove ekonomske politike donijele određene uspjehe, društvene nejednakosti i političke napetosti ostaju značajni izazovi. Njegovo vodstvo pruža važne lekcije za razumijevanje suvremenih političkih trendova i izazova s kojima se suočavaju demokracije širom svijeta.

3. ORBANOV PRISTUP DEMOKRACIJI U FUNKCIJI POLITIČKIH REFORMI

Orbanov koncept neliberalne demokracije temelji se na ideji da demokracija ne mora nužno biti vezana uz liberalne vrijednosti kao što su pluralizam, individualne slobode i pravna država. Umjesto toga, on naglašava važnost nacionalnog suvereniteta, kulturnog identiteta i ekonomskog rasta kao ključnih elemenata svoje politike. Ovaj pristup omogućio mu je da provede široki spektar reformi koje su često kritizirane kao koraci unatrag u pogledu demokratizacije i poštivanja ljudskih prava. Političke reforme koje je Orban proveo obuhvaćaju ustavne promjene, restrukturiranje izbornog sustava, kontrolu nad medijima, reforme pravosudnog sustava i ograničavanje djelovanja civilnog društva. Sve te mjere dovele su do konsolidacije moći u rukama vladajuće stranke, smanjujući prostor za politički pluralizam i neovisne institucije.

3.1. Utjecaj na ograničavanje slobode medija

Jedan od najkritičnijih aspekata njegove vladavine je utjecaj na slobodu medija, koji je izazvao značajnu zabrinutost među domaćim i međunarodnim promatračima. Od kada je Orban ponovno preuzeo dužnost premijera 2010. godine, Mađarska je doživjela duboke promjene u medijskom okruženju, koje mnogi smatraju alarmantnim napadom na slobodu izražavanja i pluralizam medija. Jedan od prvih koraka koje je Orbanova vlada poduzela bio je značajna centralizacija medijskih organizacija. Vlada je osnovala Medijski vijeće (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, NMHH) koje ima široke ovlasti nadzora nad svim vrstama medija, uključujući televiziju, radio, tisak i internetske portale (Kende i dr., 2012). Na čelu ovog vijeća postavljena je osoba bliska Fideszu, što je izazvalo zabrinutost zbog potencijalnog sukoba interesa i političkog pritiska.

Ovaj proces centralizacije kulminirao je stvaranjem tzv. KESMA-e (Közép-európai Sajtó és Média Alapítvány), medijske zaklade koja je okupljala veliki broj pro-vladinih medija pod jednim krovom (Popescu i dr., 2020). Ova zaklada kontrolira stotine medijskih kuća, uključujući novine, radio stanice i internetske portale, što omogućuje vladi da efikasno koordinira medijske poruke i smanjuje kritički ton prema vlastima. Orbanova vlada također je koristila ekonomske pritiske kako bi oblikovala medijski pejzaž. Promjene u zakonodavstvu omogućile su vladi da vrši utjecaj putem financijskih sankcija i selektivne distribucije oglašivačkih prihoda. Državne institucije i poduzeća pod kontrolom vlade usmjeravaju oglašivačke budžete prema provladinim medijima, dok nezavisni i kritički mediji ostaju bez

značajnih izvora prihoda. Ova praksa rezultirala je financijskim pritiscima na nezavisne medije, često dovodeći do njihovog gašenja ili preuzimanja od strane provladinih aktera.

Novi zakoni i regulatorni okvir također su imali značajan utjecaj na slobodu medija u Mađarskoj. Zakon o medijima iz 2010. godine uveo je stroge uvjete za izdavanje medijskih licenci, omogućavajući vladi da odbije ili opozove licence medijima koji se smatraju kritičnima prema vlastima (Brust i dr., 2014). Također, zakoni o kleveti i širenju lažnih informacija često se koriste kao alat za zastrašivanje i sudsko gonjenje novinara i medijskih kuća. Uz institucionalne i ekonomske pritiske, Orbanovala vlada aktivno je radila na stvaranju neprijateljskog okruženja za novinare. Provladini mediji često etiketiraju nezavisne novinare kao "strane agente" ili "nacionalne izdajnike", čime se potiče atmosfera straha i nesigurnosti. Ovakva retorika dodatno marginalizira kritičke glasove i smanjuje prostor za slobodno i objektivno novinarstvo.

Ograničavanje slobode medija u Mađarskoj izazvalo je snažne reakcije međunarodne zajednice. Organizacije poput Reportera bez granica, Human Rights Watcha i OESS-a izrazile su ozbiljnu zabrinutost zbog stanja medijskih sloboda u zemlji (Kende i dr., 2012). Europska unija također je poduzela korake kako bi adresirala ove probleme, uključujući pokretanje postupka prema članku 7. Ugovora o funkcioniranju Europske Unije (C 202/49) protiv Mađarske zbog kršenja temeljnih vrijednosti Unije. Međutim, unatoč međunarodnim kritikama i pritiscima, Orbanovala vlada nastavila je s politikama koje ograničavaju medijske slobode. Pitanje medijskih sloboda u Mađarskoj postalo je ključno u širem kontekstu borbe za očuvanje demokratskih vrijednosti u Europi.

Utjecaj Viktora Orbana na ograničavanje slobode medija u Mađarskoj predstavlja ozbiljan izazov za demokratske procese u zemlji. Centralizacija medija, ekonomski pritisci, zakonske promjene i stvaranje neprijateljskog okruženja za novinare ukazuju na sustavan pristup koji ima za cilj osigurati dominaciju vladajuće stranke nad informacijskim prostorom. Ovaj trend ima šire implikacije za demokraciju i slobodu izražavanja u regiji, te zahtijeva kontinuiranu pažnju i djelovanje kako bi se osigurala zaštita temeljnih prava i sloboda.

3.2. Utjecaj na jačanje izvršne vlasti u Mađarskoj

Orbanovala strategija konsolidacije moći uključivala je niz poteza usmjerenih na jačanje izvršne vlasti, često na štetu drugih grana vlasti i demokratskih institucija. Ovi potezi doveli su

do značajnog smanjenja institucionalne ravnoteže i provodili su se kroz izmjene ustava, zakonodavne promjene i politički pritisak. Jedan od prvih i najvažnijih koraka koje je Orbanova vlada poduzela bila je sveobuhvatna izmjena ustava. Novi ustav, usvojen 2011. godine, značajno je promijenio političku arhitekturu Mađarske. Novi ustav omogućio je vladi veću kontrolu nad ključnim institucijama, uključujući pravosudni sustav, medije i izborni proces. Ustavne promjene smanjile su autonomiju institucija koje bi trebale djelovati kao provjera izvršne vlasti, poput ustavnog suda i ombudsmana (Scheppele, 2016) Novi ustav omogućio je produljenje mandata ključnih pozicija poput predsjednika Ustavnog suda, čime je vlada osigurala dugoročnu kontrolu nad ovim institucijama.

Orbanova vlada koristila je svoju parlamentarnu većinu za donošenje brojnih zakona koji su dodatno konsolidirali moć izvršne vlasti. Promjene izbornog zakona uključivale su redizajn izbornih jedinica i uvođenje sustava koji favorizira vladajuću stranku. Ove promjene osigurale su da Fidesz zadrži disproporcionalno visok broj mandata u parlamentu, čak i uz relativno nisku podršku birača. Novi medijski zakon stavio je sve medije pod strogi nadzor vlade, omogućujući cenzuru i kontrolu nad informacijama koje dopiru do javnosti. Zakon je zahtijevao od nevladinih organizacija koje primaju stranu pomoć da se registriraju kao "strani agenti" (Levitsky i dr., 2010), što je stvorilo atmosferu neprijateljstva prema civilnom društvu i ograničilo djelovanje neovisnih organizacija.

Orbanova vlada poduzela je i značajne reforme pravosudnog sustava koje su rezultirale smanjenjem neovisnosti sudstva. Vlada je imenovala suce bliske Fideszu na ključne pozicije u pravosuđu, uključujući Vrhovni sud i Ustavni sud (Brust i dr., 2014). Novi zakoni smanjili su ovlasti Ustavnog suda, posebno u pitanjima vezanim za državne financije, što je omogućilo vladi da provodi ekonomske politike bez sudske kontrole. Vijeće, koje je odgovorno za nadzor nad pravosudnim sustavom, također je stavljeno pod kontrolu vladajuće stranke kroz politička imenovanja.

Orbanova vlada centralizirala je kontrolu nad ekonomskim politikama i smanjila autonomiju lokalne samouprave. Vlada je preuzela kontrolu nad lokalnim proračunima, smanjujući fiskalnu autonomiju lokalnih vlasti. Veliki infrastrukturni projekti i subvencije usmjereni su prema regijama koje podržavaju Fidesz, dok su opozicijski teritoriji često bili zanemareni.

Orbanova vlada koristila je državne resurse i institucije za političke ciljeve, dodatno jačajući izvršnu vlast. Ključne pozicije u državnoj upravi i javnim poduzećima popunjene su

politički podobnim kadrovima, osiguravajući lojalnost vladi. Pravna sredstva korištena su za političke obračune s opozicijom i kritičarima vlasti.

Orbanov utjecaj na jačanje izvršne vlasti u Mađarskoj predstavlja ozbiljan izazov za demokratsku ravnotežu vlasti i funkcioniranje pravne države (Popescu i dr., 2020). Kroz ustavne promjene, zakonodavne reforme, pravosudne reforme, centralizaciju ekonomske kontrole i politički pritisak, Orbanovala uspjeala je konsolidirati moć na način koji je značajno oslabio neovisnost institucija i smanjio prostor za političku pluralnost. Ovaj trend ima duboke implikacije za demokratske procese u Mađarskoj i predstavlja opasnost za stabilnost demokracije u regiji. Međunarodna zajednica i domaći akteri moraju nastaviti pažljivo pratiti ove promjene i djelovati kako bi zaštitili temeljne demokratske vrijednosti.

4. POSLJEDICE ORBANOVOG POLITIČKOG VODSTVA NA STABILNOST I GOSPODARSKU BUDUĆNOST MAĐARSKE

Orbanova vladavina obilježena je radikalnim promjenama u političkom sustavu, kontrolom nad medijima, ograničavanjem djelovanja civilnog društva i restrukturiranjem pravosudnog sustava. Ove promjene imale su značajan utjecaj na političku stabilnost zemlje, ali i na percepciju Mađarske na međunarodnoj sceni. Orbanove ekonomske politike, usmjerene na poticanje gospodarskog rasta i jačanje nacionalnog suvereniteta, također su bile predmetom opsežnih analiza i kritika. Stabilnost zemlje, kako politička tako i ekonomska, često je bila podložna promjenama zbog Orbanovih reformi. Konsolidacija moći i smanjenje neovisnosti ključnih institucija doveli su do napetosti unutar Mađarske i između Mađarske i Europske unije. Pitanje pravne države, slobode medija i ljudskih prava izazvalo je međunarodnu zabrinutost, što je dodatno utjecalo na stabilnost i ugled zemlje.

S gospodarskog aspekta, Orbanove politike donijele su određene uspjehe, poput smanjenja nezaposlenosti i gospodarskog rasta. Međutim, one su također dovele do povećanja socijalnih nejednakosti i korupcije. Porezne olakšice za velike korporacije i poticanje domaće proizvodnje bile su ključni elementi njegove ekonomske strategije, no one su često favorizirale bogatije slojeve društva i poduzetnike bliske vladi.

4.1. Politička i gospodarska stabilnost Mađarske prije i za vrijeme Orbana

Politička i gospodarska stabilnost Mađarske bila je predmet širokih analiza i rasprava kako prije nego što je Viktor Orban došao na vlast, tako i za vrijeme njegove vladavine. Ova zemlja, smještena u središnjoj Europi, doživjela je različite faze političkog i ekonomskog razvoja tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, od tranzicije iz komunističkog sustava do pristupa Europskoj uniji 2004. godine. Orbanova vladavina donijela je nove izazove i promjene u ovom kontekstu (Orenstein, 2013). Prije Orbanove vlasti, Mađarska je prošla kroz turbulentno razdoblje nakon pada komunizma, što je rezultiralo ekonomskim problemima, političkom nestabilnošću i društvenim napetostima. Vlade koje su prethodile Orbana suočavale su se s izazovima tranzicije i restrukturiranja, a ekonomske reforme nisu uvijek bile uspješne. Država je također bila suočena s pitanjima korupcije, slabe administrativne sposobnosti i spora modernizacija društva.

Dolazak Orbana na vlast označio je prekretnicu u političkom i ekonomskom smislu. Njegova stranka Fidesz osvojila je apsolutnu većinu na parlamentarnim izborima 2010. godine, omogućivši mu implementaciju ambicioznog programa reformi. Orbanova politika fokusirala se na jačanje nacionalnog suvereniteta, borbu protiv korupcije, poticanje gospodarskog rasta i

promicanje tradicionalnih vrijednosti. Njegova retorika, često nacionalistička i kritična prema EU, polarizirala je mađarsko društvo i izazvala kontroverze unutar zemlje i izvan nje (Scheppelle, 2016). Gospodarski aspekt Orbanaove vladavine bio je također složen. Njegova ekonomska politika uključivala je porezne olakšice za poduzeća, subvencije za domaće industrije i investicije u infrastrukturu. Dok su neki pohvalili rast BDP-a i smanjenje nezaposlenosti pod njegovom vlašću, drugi su kritizirali povećanje socijalnih nejednakosti i centralizaciju moći u rukama vladajuće stranke. Ekonomski uspjesi bili su često praćeni optužbama za korupciju i nedostatak transparentnosti u provedbi politika.

Orbanova vladavina također je dovela do napetosti s Europskom unijom i međunarodnim partnerima. Kritike zbog kršenja demokratskih standarda, slobode medija i vladavine prava stvorile su diplomatske sporove i pritisak na Mađarsku da promijeni svoje politike. Unatoč tome, Orban je ostao čvrsto na vlasti, podržan od strane značajnog dijela mađarskog biračkog tijela (Scheppelle, 2016). Politička i gospodarska stabilnost Mađarske prije i za vrijeme Orbana bila je predmet intenzivnih analiza i rasprava. Dok su neki pohvalili njegove napore u jačanju nacionalnog suvereniteta i promicanju gospodarskog rasta, drugi su izrazili zabrinutost zbog opadanja demokratskih normi i rastuće polarizacije u društvu. Konačna procjena utjecaja Orbana na stabilnost i prosperitet Mađarske zahtijeva pažljivu analizu različitih aspekata njegove vladavine i dublje razumijevanje kompleksnih dinamika političkog i ekonomskog razvoja zemlje.

4.2. Pitanje podrške mađarskog naroda

Pitanje podrške političkom vodstvu Viktora Orbana je kompleksno i podložno promjenama ovisno o kontekstu i vremenu. Orbánova stranka Fidesz dominira političkom scenom Mađarske već dugi niz godina, s vladavinom koja traje od 2010. godine. Tijekom tog razdoblja, podrška Orbánovoj vladi nije bila konstantna i homogena, već je prošla kroz različite faze i promjene. Na početku svoje vladavine, Orbán je uživao značajnu popularnost među dijelom mađarskog biračkog tijela. Njegova retorika nacionalne sigurnosti, obećanja o jačanju mađarskog suvereniteta i borba protiv korupcije privukli su podršku onih koji su bili nezadovoljni političkom situacijom u zemlji (Bruszt i dr., 2014). Međutim, kako je Orbán provodio politike koje su izazivale kontroverze i kritike, poput reformi pravosuđa, kontrole medija i ograničavanja civilnih sloboda, podrška njegovoj vladi počela je slabiti. Civilno društvo,

oporba, nevladine organizacije i međunarodna zajednica često su izražavali zabrinutost zbog smjera kojim se Mađarska kretala pod Orbánovim vodstvom.

Tablica

Godina	Postotak glasova (%)	Broj osvojenih mandata	Pozicija
1990	8.95%	21	Oporba
1994	7.02%	20	Oporba
1998	28.18%	148	Vlada (koalicija)
2002	41.07%	188	Oporba
2006	42.03%	164	Oporba
2010	52.73%	263	Vlada
2014	44.87%	133	Vlada
2018	49.27%	133	Vlada
2022	54.13%	135	Vlada

Izvor: istraživanje autorice prema IPU Parline (2024). Election results in Hungary, dostupno na <https://data.ipu.org/parliament/HU/HU-LC01/election/HU-LC01-E20220403/>, pristupljeno 13.08.2024.

Neki Mađari podržavaju Orbánovu politiku, smatrajući da je on zaštitnik mađarskih interesa i nacionalnog identiteta te da su njegove mjere potrebne za očuvanje stabilnosti i sigurnosti zemlje. Drugi, međutim, vide te politike kao prijetnju demokraciji, slobodi medija i ljudskim pravima, te se protive koncentraciji moći u rukama jedne stranke (Scheppele, 2016). Važno je napomenuti da podrška Orbánovoj vladi nije jednaka u cijeloj zemlji. Ruralna područja i manje razvijeni dijelovi Mađarske često su skloniji podržavati Fidesz, dok urbanija područja i mladi Mađari često izražavaju kritike prema Orbánovoj politici.

Podrška Orbánovoj vladi među Mađarima nije jednoznačna i podložna je promjenama ovisno o političkim, ekonomskim i socijalnim okolnostima. Kritički aspekti uključuju zabrinutost zbog demokratskih vrijednosti, slobode medija, vladavine prava i polarizacije političkog diskursa.

4.3. Percepcija međunarodne okoline na Orbánovo političko vodstvo

Percepcija međunarodne zajednice na Orbanovo političko vodstvo u Mađarskoj raznolika je i često kontroverzna, odražavajući različite stavove i interese različitih aktera. Mnogi u međunarodnoj zajednici kritiziraju Orbanovu vladu zbog autokratskih tendencija i urušavanja demokratskih institucija. Ograničavanje slobode medija, pravosudnih reformi i političkog pluralizma često su mete kritike. Orbanoва vlada suočava se s kritikama zbog kršenja temeljnih načela vladavine prava, uključujući neovisnost pravosuđa, poštovanje ljudskih prava i zaštitu manjina. Politika Orbanove vlade izazvala je napetosti s Europskom unijom, posebno oko pitanja vladavine prava i demokratskih vrijednosti. Postupak prema članku 7 pokrenut je protiv Mađarske zbog zabrinutosti oko kršenja osnovnih europskih vrijednosti (Scheppele, 2016). Orbanoва politika izazvala je podjele unutar EU-a između onih koji podržavaju njegove nacionalističke i suverenističke stavove te onih koji se zalažu za poštivanje europskih vrijednosti i institucija.

Među nekim političkim akterima i grupama postoji podrška Orbanu zbog njegove obrane nacionalnih interesa i suverenosti protiv "briselske birokracije" i "globalističkih sila" (Scheppele, 2016). Orbanoва vlada pohvaljena je zbog ekonomskog rasta i smanjenja nezaposlenosti, što je doprinijelo popularnosti njegove stranke Fidesz među dijelom mađarskog stanovništva. Neki podržavatelji Orbanove politike cijene njegove napore da ojača ulogu države u zaštiti tradicionalnih vrijednosti i nacionalnog identiteta.

Percepcija međunarodne zajednice na Orbanovo političko vodstvo u Mađarskoj složena je i često polarizirana. Dok su kritike usmjerene na demokratski pad, urušavanje vladavine prava i napetosti s EU-om, podrška dolazi od onih koji cijene Orbanove napore za jačanje suverenosti i nacionalnog identiteta. S obzirom na ove raznolike stavove, budućnost Orbanove politike ovisit će o međunarodnom kontekstu, unutarnjim političkim kretanjima i reakcijama mađarskog stanovništva.

4.4. Projekcije budućnosti političkih i gospodarskih procesa Mađarske pod Orbanovim vodstvom

Analizirajući trenutno političko i gospodarsko stanje Mađarske pod vodstvom Viktora Orbana te uzimajući u obzir dosadašnje obrasce ponašanja njegove vlade, moguće je formulirati projekcije o budućnosti zemlje. Ove projekcije uključuju političke, ekonomske i

socijalne aspekte te ocrtavaju potencijalne scenarije koji bi se mogli odvijati u narednim godinama.

Orbanova vlada pokazuje tendenciju centralizacije moći i ograničavanja političke konkurencije. U budućnosti se može očekivati nastavak ovih trendova, s dodatnim pokušajima ograničavanja političkih sloboda i institucionalne ravnoteže. Konfrontacijski stil politike Orbana mogao bi dodatno polarizirati mađarsko društvo. Podjele između pristaša i protivnika vladajuće stranke mogu postati još dublje, što bi moglo otežati dijalog i politički kompromis. Orbanova politika suočava se s kritikama i otporom unutar EU-a (Popescu i dr., 2020), posebno zbog pitanja vladavine prava i demokratskih vrijednosti. Budućnost mađarske vanjske politike mogla bi biti obilježena daljnjim napetostima s EU-om, ali i s drugim međunarodnim akterima.

Orbanova vlada pokazala je sklonost prema intervencionizmu u ekonomiji, kroz subvencije, kontrolu nad ključnim sektorima i politički motivirane ekonomske politike. Očekuje se nastavak ove politike, što može dovesti do ograničavanja tržišnog natjecanja i smanjenja efikasnosti gospodarstva. Mađarska je izložena utjecaju međunarodnih tržišta i vanjskih investitora. S obzirom na rastuće napetosti s EU-om, moguća su ograničenja u pristupu europskim fondovima i povećani rizik od ekonomske nestabilnosti (Popescu i dr., 2020). Orbanova vlada često je kritizirana zbog nedostatka strukturnih reformi koje bi dugoročno osnažile mađarsko gospodarstvo. Bez takvih reformi, zemlja bi mogla ostati ranjiva na ekonomske šokove i stagnaciju.

Gospodarska politika Orbana mogla bi dodatno produbiti jaz između bogatih i siromašnih. Nejednakost u društvu mogla bi se povećati, što bi moglo dovesti do socijalnih napetosti i nezadovoljstva. Restriktivne politike prema civilnom društvu i medijima mogu ograničiti građanske slobode i smanjiti prostor za politički aktivizam i društvenu participaciju. Nepovoljni politički i ekonomski uvjeti mogli bi potaknuti odlazak visokoobrazovanih stručnjaka i mladih iz zemlje u potrazi za boljim prilikama. Ovaj trend mogao bi dugoročno oslabiti mađarsko društvo i gospodarstvo.

Budućnost političkih i gospodarskih procesa u Mađarskoj pod Orbanovim vodstvom obilježena je nizom izazova i neizvjesnosti. Dok su projekcije zasnovane na trenutnom stanju i dosadašnjim obrascima ponašanja, važno je napomenuti da su budući razvoji uvijek podložni promjenama. Ključno je nastaviti pažljivo pratiti situaciju u zemlji i nastojati promicati demokratske vrijednosti, ekonomsku stabilnost i socijalnu pravdu kako bi se osigurala prosperitetna i inkluzivna budućnost za sve građane Mađarske.

5. ZAKLJUČAK

Utjecaj Viktora Orbana na demokratizaciju institucija u Mađarskoj je složen i kontroverzan. Tijekom njegove vladavine, Mađarska je doživjela značajne promjene u političkom i institucionalnom smislu koje su izazvale široku raspravu unutar zemlje i međunarodne zajednice. Orbanova politika, koja se često opisuje kao "neliberalna demokracija", karakterizirana je koncentracijom moći, ograničavanjem političkih sloboda, kontrolom medija i pravosuđa te suprotstavljanjem vrijednostima koje se tradicionalno povezuju s liberalnom demokracijom. Te promjene izazvale su zabrinutost zbog urušavanja demokratskih institucija i sloboda te su doveli do kritika unutar Mađarske i šire.

Jedan od ključnih aspekata Orbánove vladavine je jačanje uloge izvršne vlasti na račun zakonodavne i sudske vlasti, što je dovelo do urušavanja vladavine prava i rizika od političke korupcije. Osim toga, ograničavanje neovisnih medija i civilnog društva smanjilo je prostor za slobodno izražavanje mišljenja i političko sudjelovanje građana. Međutim, unatoč kritikama, treba imati na umu da Orbánova politika uživa podršku određenog dijela mađarskog biračkog tijela, koji vidi u njemu zaštitnika nacionalnih interesa i suvereniteta. Njegove politike usmjerene su prema jačanju mađarskog nacionalnog identiteta i suprotstavljanju utjecaju vanjskih sila, što je privlačno mnogima koji se osjećaju zapostavljenima ili ugroženima globalizacijom.

Orbanova politika centralizacije vlasti, ograničavanja demokratskih institucija i političkog pluralizma može dugoročno ugroziti stabilnost Mađarske. Slabljenje institucionalne ravnoteže i povećana polarizacija društva mogu dovesti do političke nestabilnosti i socijalnih napetosti. Ograničavanje slobode medija, politički pritisci na pravosuđe i politički neprijateljsko okruženje mogu rezultirati postupnim urušavanjem demokratskih vrijednosti u Mađarskoj. Nedostatak institucionalne kontrole i politička monopolizacija moći mogu dovesti do

autoritarnog režima koji ugrožava temeljna prava i slobode građana. Orbanova politika suočava se s kritikama i otporom unutar EU-a, što može dovesti do daljnjih napetosti između Mađarske i Europske unije. Ograničavanje demokratskih institucija u Mađarskoj može imati negativne posljedice na ugled zemlje u međunarodnoj zajednici i odnose s drugim europskim državama. Budućnost demokracije u Mađarskoj ovisi o sposobnosti civilnog društva, političke opozicije i međunarodnih partnera da se suprotstave autoritarnim tendencijama Orbanove vlade. Snažna podrška demokratskim institucijama, vladavini prava i slobodi medija ključna je za očuvanje demokratskih vrijednosti u zemlji.

Utjecaj Orbánovog političkog vodstva na demokratizaciju institucija u Mađarskoj je kontroverzan i složen fenomen koji zahtijeva daljnje istraživanje i analizu. Dok su neki argumentiraju da je on učinio korake unatrag u pogledu demokratskih normi, drugi tvrde da je njegova politika odražava određenu vrstu demokracije koja je prilagođena mađarskim specifičnostima i potrebama. Demokratska budućnost Mađarske ovisi o tome kako će se nositi s izazovima koje donosi Orbanova politika te o spremnosti da se osigura poštivanje temeljnih demokratskih principa, vladavine prava i ljudskih prava. To zahtijeva angažman svih relevantnih dionika, uključujući političke stranke, civilno društvo, medije i međunarodnu zajednicu, u promicanju demokratskih vrijednosti i institucija.

LITERATURA

1. Bruszt, L., McDermott, G. (2014). Nationalist authoritarianism and the ascendance of Fidesz in Hungary: a study on the effects of the economic crisis *Journal of Contemporary European Studies* 22 (1): 52-67.
2. Greskovits, B. (2003). The political economy of protest and patience: East European and Latin American transformations compared. *Comparative Politics* 35(4): 417-436.
3. Hellman, J., Kaufmann, D. (2001). Confronting the challenge of state capture in transition economies. *Finance & Development* 38 (3); 6-13.
4. IPU Parline (2024). Election results in Hungary, dostupno na <https://data.ipu.org/parliament/HU/HU-LC01/election/HU-LC01-E20220403/>, pristupljeno 13.08.2024.

5. Kende, A., Kim Lane, S. (2012). Constitutional crises in Hungary: The system that lived but didn't die. *German Law Journal* 13(5): 497-534.
6. Kenney, P. (1994). The Budapest model: Hungary's central European University and state socialist legacy. *Comparative Education Review* 38 (2): 170-194.
7. Levitsky, S., Lucan A. (2010). Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War, in Lucan A. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the cold war*, Routledge, London, 1-24.
8. Orenstein, Mitchell A. (2013). Party systems and democratic breakdown in Eastern Europe. *Perspectives on Politics* 11 (4): 1084-1100.
9. Pop-Eleches, G. (2005). Historical legacies and post-communist regime change: assessing the importance of the past. *East European Politics and Societies* 19 (2): 212-242.
10. Popescu, M., Tamás B. (2020). Hungary's Democratic Decline: The Changing Role of Civil Society. *Central European University Democracy Institute Working Paper Series* 3: 37-46.
11. Scheppele, K. (2016). Autocratic legalism. U Scheppele, K., Popescu, M.(2016). *U Regimes and the Rule of Law: How Constitutional Norms Explain Political Outcomes*, Springer, London
12. Scheppele, K. (2016). Backsliding from democracy: Hungary under Orban. *Journal of Democracy* 27 (4): 39-50.
13. Vachudova, M. (2005). Europe undivided: Democracy, leverage, and integration after communism. Europe In Vachudova, M., Pop – Eleches, G. (2005). *Undivided: Democracy, Leverage, and Integration After Communism*, Budimpešta.